

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

SAMMA FENOMEN – SAMMA BEGREPP?

En Path Dependency-analys av
Säkerhetspolisens syn på begreppet
våldsbejakande extremism

Erik Widman

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Kurs:	SK1523 Examensarbete i statsvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2020
Handledare:	Birgitta Niklasson
Antal ord:	10595

Abstract

I Sverige bedrivs ett aktivt arbete för att förebygga våldsbejakande extremism. I spetsen för arbetet finns Säkerhetspolisen. Arbetet kräver en begreppsapparat vars definition har praktiskt användbarhet, utan att inskränka på grundlagsfästa yttrande- och åsiktsfriheter. Det existerar dock begreppsrelaterade problem i arbetet mot våldsbejakande extremism, i form av vaga definitioner och en oklarhet i vad som inkluderas i begreppet våldsbejakande extremism. Problemen manifesterar sig i svårigheter med praktisk tillämpning då det finns frågor kring vaghet och godtycklighet. Tidigare forskning har lyft otydligheter i Säkerhetspolisens mandat, samt redogörelser från kommunala tjänstemän som beskriver en rädsla för att glida mot angiveri. Dessutom utmärker sig den svenska definitionen av våldsbejakande extremism jämfört med Danmark, Norge och Finland genom att ha ett större fokus på ideologi och åsikt. Denna studie tar avstamp i den begreppsrelaterade problematiken och försöker förstå hur den svenska definitionen av våldsbejakande extremism kommit till inom Säkerhetspolisen. Fokus ligger på Säkerhetspolisen då det är den myndighet med ytterst ansvar för arbetet mot våldsbejakande extremism. Utifrån teorin om path dependency förstås begreppet våldsbejakande extremism som en policy, vilken sedan bryts ned till tre delar och analyseras genom kvalitativ textanalys och informantintervjuer för att förstå hur begreppets definition utvecklats sedan år 2000. Resultaten utesluter inte andra förklaringsfaktorer men ligger i linje med path dependency då begreppet våldsbejakande extremism och dess definition förblivit likadant sedan år 2000, trots kritik och utökad kunskap om fenomenet våldsbejakande extremism.

Nyckelord: terrorism, radikalisering, policy, begreppsdefinitioner, path dependency, institutionalism, Sverige

Innehållsförteckning

1. Introduktion och syfte	4
1.1 Introduktion	4
1.2 Centrala begrepp	6
2. Tidigare forskning och problemformulering	7
2.1 Våldsbejakande och extremism.....	7
2.2 Radikalisering	7
2.3 Begreppsmässiga problem	9
2.3.1 En nordisk jämförelse.....	10
2.3.2 Praktisk tillämpbarhet.....	11
3. Teoretiskt ramverk	13
3.1 Policyprocessen	13
3.2 Institutionalism	14
3.3 Path Dependency	16
4. Syfte & preciserade frågeställningar	19
5. Metod och material	20
6. Resultatredovisning	24
6.1 År 2000.....	24
6.2 År 2003.....	25
6.3 År 2011.....	26
6.4 År 2018.....	27
6.5 Sammanfattning av resultat	28
7. Slutsatser	30
8. Referenser	33
9. Bilagor	38
Bilaga I	38
Våldsbejakande extremisms uppmärksamhet i media.....	38
Bilaga II	38
Intervjuguide: Elisabet Modée.....	38
Bilaga III	39
Intervjuguide: Zan Jankovski.....	39

1. Introduktion och syfte

1.1 Introduktion

Våldsbejakande extremism är ett fenomen som tagit allt större plats i samhällets medvetande, främst de gånger det manifesterat sig i terroråd, som attackerna i USA 2001, Madrid 2004 och London 2005. I svensk kontext var terroråden i Stockholm 2010 och 2017 händelser som gjorde våldsbejakande extremism (mer) aktuellt i Sverige (se bilaga I). Våldsbejakande extremism ses som ett samhällsproblem då det underminerar och hotar Sveriges demokratiska system samt Sveriges demokratiska värderingar (Skr 2014/15:146). För att bekämpa det drivs ett aktivt förebyggande arbete bland myndigheter där Säkerhetspolisen (Säpo) utgör den myndighet som bär huvudansvaret. Detta arbete kräver en välfungerande begreppsapparat som möjliggör en effektiv säkerhetstjänst utan att inskränka på yttrande- och åsiktsfriheter. I Sverige omgärdas dock detta av begreppsrelaterade problem. Syftet med den här uppsatsen är att försöka förstå hur den nuvarande definitionen av våldsbejakande extremism kom till och utvecklats.

Enligt den nationella svenska strategin är Säpo den myndighet i Sverige som bär det huvudsakliga ansvaret för att förhindra terrorattentat till följd av bland annat våldsbejakande extremism (Skr 2014/15:146). Det innebär att Säpos definition är den som andra myndigheter utgår ifrån. Säpos definition av begreppet är:

...individer, grupper och organisationer som hålls samman av en ideologi och betraktas som våldsbejakande genom att de utifrån denna förespråkar, främjar, eller utövar våld, hot, tvång eller annan allvarlig brottslighet för att uppnå förändringar i samhällsordningen; påverka beslutsfattandet eller myndighetsutövningen eller hindra enskilda individer från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter (Säpo, 2019, s.60).

Vidare menar Säpo att hot kan innefatta både uttalade hot om våld men även ”antydningar eller anspelningar på skrämsekäpplighet” (Säpo, 2016, s.29). Detta förtydligas dock inte ytterligare vilket ger upphov till en begreppsmässig vaghet. Utöver detta utmärker sig Säpos definition av våldsbejakande extremism genom att den lägger vikt vid ideologi vilket leder till ytterligare definitionsrelaterade problem. Jämfört med Danmark, Norge och Finland är detta utmärkande för Sverige, något som diskuteras framöver i texten. Våld är lättare att hantera då det tydligt faller inom kriminella handlingar. Stöd till våld, åsikter och ideologi kring det är svårare att precisera. Problemet återkommer i hela aktörskedjan som arbetar med frågor kring våldsbejakande extremism (Frisk, Axelson, Hylén & Stier, 2017).

Hur våldsbejakande extremism definieras av Säpo (Säpo, 2020) skapar som ovan visar en problematik som sammanfattas väl av Janne Flyghed (2018). Vagheten i begreppet leder till att det uppstår otydlighet kring vilka grupper i samhället som inkluderas och man riskerar att öppna upp för en situation där bara ifrågasättandet av den nuvarande demokratiska ordningen kan stämplas som extremism (Flyghed, 2018).

För att öka förståelsen för de begrepps- och definitionsmässiga problem som omger arbetet mot våldsbejakande extremism, och för att underlätta förtydliganden, är det viktigt att ha kunskap om hur definitionen kom till. Idéer och ideologier kan ha stort inflytande i politiska och historiska processer, det är därför centralt att analysera viktiga begrepp och sätta in det i ett historiskt sammanhang (Premfors, 1999). Att förstå ett fenomen, identifiera problem och sedan åtgärda problemen kräver korrekta analyser. För att förklara processer behövs historiskt kunnande om processen då politiska fenomen lever i historien (Tilly, 2011).

Syftet med den här uppsatsen är att förklara en specifik del av den svenska policyn kring våldsbejakande extremism, nämligen själva begreppet och dess definition. Genom att undersöka om, och i så fall varför begreppet har förblivit detsamma, trots akademisk kritik och förändringar i samhället, kan ett första steg tas mot en tydligare och förbättrad definition genom att utöka kunskapen. Då begreppets definition utgör en central del av arbetet mot våldsbejakande extremism är det grundläggande att förstå varför begreppet har sin rådande definition och hur processen dit såg ut. Det kan i sin tur förstärka den teoretiska grund som arbetet mot våldsbejakande extremism bygger på och i förlängningen även förstärka skyddet av Sveriges demokrati. Detta görs genom att undersöka begreppets användning i dokument som beskriver Säpos arbete mot våldsbejakande extremism.

Texten inleds med ett stycke kring centrala begrepp och därefter följer en redogörelse av tidigare forskning på våldsbejakande extremism samt relaterade fenomen. Efter det presenteras textens teoretiska ramverk som ligger till grund för frågeställningar och analys. Därefter förtydligas syftet igen och bryts ned till preciserade frågeställningar som senare ska ställas till analysmaterialet. Detta följs av en redogörelse av den metod som använts för att besvara frågeställningarna, slutligen presenteras resultatet av analysen med efterföljande slutdiskussion.

1.2 Centrala begrepp

Nedan följer förtydliganden samt definitioner av textens centrala begrepp.

- **Våldsbejakande extremism (VBE)**
  - Uppsatsens syfte är bland annat att analysera den definition av begreppet våldsbejakande extremism som används av Säpo. Därför kommer inte någon egen definition presenteras utan studien utgår från den definition som analyseras. Våldsbejakande extremism förkortas med *VBE* framöver i texten.
- **Terrorism**
  - VBE kan manifesteras sig genom terrorism. Terrorism definieras här enligt den, inom EU, vedertagna definitionen: ”Terroristbrott är brott som begås i syfte att injaga allvarlig fruktan hos befolkningen, att otillbörligen tvinga offentliga organ eller internationella organisationer att utföra eller avstå från en viss handling eller att skada det grundläggande politiska och ekonomiska systemet i ett land” (Säpo, 2003, s.18).
- **Policy**
  - En plan, strategi eller idéer beslutade av en grupp kring agerandet för att nå ett uppsatt mål (CD, 2020).

2. Tidigare forskning och problemformulering

I detta avsnitt presenteras en redogörelse för den svenska strategin mot terrorism samt de teoretiska ansatser den bygger på. Detta presenteras för att skapa en kunskapsgrund för fenomenet VBE och för att förstå de problem som begreppet kan leda till i svenska kommuner. En jämförelse av de nordiska ländernas (exkl. Island) definition av VBE presenteras också.

2.1 Våldsbejakande och extremism

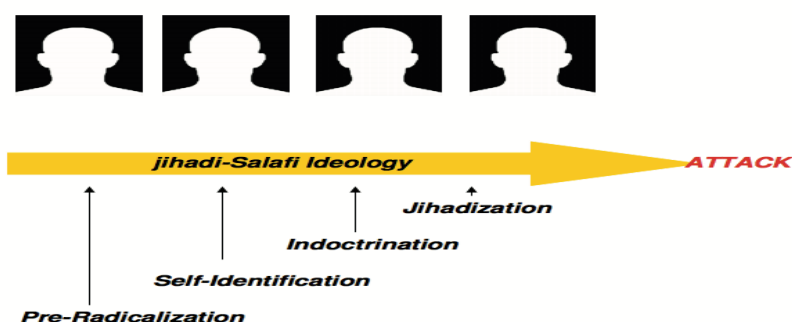
Extremism är notoriskt svårdefinierat eftersom ordet *extrem* kan ha olika innebörder för olika aktörer. Följaktligen finns det ingen objektiv definition av vad som är extrema mål, beteenden, värderingar eller ideologi. Det som ses som fanatism eller indoktrinering hos motståndaren kan lika väl vara det som ses som patriotism hos oss. Det är den klassiska spänningen mellan ”den enes terrorist är den andras frihetskämpe” (Kilp, 2010).

I Sverige identifieras främst tre miljöer av VBE: islamistisk, Vit makt (även kallad högerextremism) och autonom miljö (vänsterextremism). Det sistnämnda är en bredare kategori innehållande bland annat anarkister, syndikalister, djurrätts- och miljöaktivister (Carlsson, 2016). Den nationella strategin har ett fokus på att förebygga. Det grundas i en syn på att våldsbejakande, extrema eller antidemokratiska åsikter kan förhindras (Skr 2014/15:146). Således föds alltså inte människor till terrorister utan de skapas genom en radikaliseringsprocess.

2.2 Radikalisering

Ett centralt begrepp för studiet av fenomenet VBE är *radikalisering*. Dels på grund av det förebyggande arbete som ligger i fokus för den nationella strategin (se ovan), dels då Säpos definition av VBE har en tyngdpunkt på ideologi vilket tätt sammankopplat med radikaliseringsprocessen (Andersson, 2017). Innan 11 september-attackerna i USA var forsknings- och kunskapsläget kring vad som leder en individ mot terrorism och VBE begränsat. Genom att lägga ansvaret på individen missades dock avgörande faktorer för radikaliseringsprocessen på makronivå som stigmatisering, utanförskap, ekonomisk ojämlikhet, social orättvisa och

globala samt nationella politiska faktorer och maktförhållanden (Andersson, 2017). Framväxten av radikaliseringsprocesser som analytiskt redskap har gett möjligheten att undersöka och förstå processen innan ett terroråd. Radikaliseringsprocesser som analytiskt redskap är därför centralt för det förebyggande arbetet (och därmed också den svenska strategin) eftersom det innebär att det finns en chans att ingripa innan det är försent.

Figur 1. Modell av en radikaliseringsprocess för våldsbejakande islamistisk extremism från NYPD (New York Police Department, 2007)

Definitionen av radikaliseringsprocesser och begreppets avgörande innebörder är omdebatterat.

Forskningen är dock överens om att radikaliseringsprocesser kan ses som en process där en individ går från en idéposition med exempelvis demokratiska värderingar till vad som anses vara en motsats: radikala och extrema våldsbejakande idépositioner eller ideologier.

Radikaliseringsprocessen är mycket komplex och kan inte förklaras av någon enskild faktor. I breda termer samspelar strukturella och individuella faktorer, så kallade push- och pullfaktorer. Pushfaktorer är förhållanden inom eller runt personen som driver den mot en våldsbejakande miljö. Det finns mängder av olika pushfaktorer och det kan exempelvis handla om upplevda globala orättvisor, meningssökande eller låg självkänsla. Pullfaktorer är faktorer hos gruppen eller miljön som lockar en individ att ansluta sig. Även gällande pullfaktorer varierar det mycket och kan exempelvis handla om tillhörighet, äventyr, trygghet eller respekt (Carlsson, 2016).

Hur push- och pullfaktorer manifesterar sig skiljer sig åt. I en intervjustudie med 58 IS-avhoppare identifieras tre huvudsakliga narrativ till varför personer valt att ansluta sig till Islamiska Staten (IS). Det mest framträdande (första) narrativet, en pushfaktor, handlar om det syriska inbördeskriget och Assad-regimens övergrepp mot den syriska befolkningen. När det syriska inbördeskriget bröt ut anslöt sig många till IS som en del av ett motstånd mot

Assad-regimen. Att ansluta sig till IS uppfattades som en kanal varigenom individer kunde vara del av att förhindra övergrepp mot Sunni-muslimer av Assad-regimen (Neumann, 2015). Det andra narrativet har ideologiska grunder, en pullfaktor. Många avhoppare var redan radikaliserade innan de anslöt sig till IS. De såg en islamistisk stat med sharialagar som en utopi och det blev därför ett logiskt nästa steg att ansluta sig till IS för att uppfylla utopin (ibid, 2015). Det tredje narrativet har praktiska och sociala grunder. Vad som skulle identifieras som både push- och pullfaktorer. På grund av utanförskap, ekonomiska svårigheter och en låg levnadsstandard längtade många av de intervjuade avhopparna efter ett bättre liv. IS utlovade brödraskap, äventyr, en chans att bli en hjälte i krig, bilar, makt och mat. Det var sällan religiösa eller ideologiska skäl till varför man anslöt sig inom det tredje narrativet (ibid, 2015). Narrativen och push- och pullfaktorerna är inte ömsesidigt uteslutande och kan röra sig inom och utanför varandra på komplexa sätt.¹

2.3 Begreppsmässiga problem

Med hänseende till komplexiteten kring varför någon radikaliserar och ansluter sig till grupper som förordar fenomenet VBE, ter det sig naturligt att begreppet VBE och dess innebörd hålls vagt för att kunna appliceras brett. Ur ett kriminologiskt perspektiv kan vagheten vara till en fördel. Enligt Säpo kan våldsbejakande beteende innebära ett ”långtgående stöd till våldshandlingar som andra begår, utan att personen själv utövar våld” (Säpo, 2010, s. 27). Nyanseringen är viktig då den skapar ett juridiskt och polisiärt handlingsutrymme som annars hade saknats. I extremistmiljöer kan det finnas ledande personer som kan bestämma organisationens riktning, utöva stort inflytande och orsaka stor skada utan att personligen utföra fysiska våldshandlingar. Inom kriminologin benämns ett sådant beteende som pro-kriminell attityd. Inom extremistmiljöer existerar individer med pro-kriminell attityd och då kan begreppet våldsbejakande fånga in det (Säpo, 2010). Denna aspekt av begreppets innebörd, att begreppet ska vara vagt för att kunna fånga pro-kriminell attityd eller ideologi, får emellertid låg praktiskt användbarhet. Ofta är extremistmiljöer mycket grumliga med svårstuderad inre dynamik vilket gör det svårt att veta hur individer inom miljöerna tycker och tänker (Carlsson, 2016). Att hålla begreppet vagt för att appliceras

---

¹ Stycket om radikaliseringsprocessen samt push – och pullfaktorer är ett utdrag från ”PM3” (Widman, 2020).

brett är inte en självklarhet, Finland, Norge och Danmark har valt en mer konkret tillämpning.

Den svenska definitionen av våldsbejakande extremism utmärker sig bland de nordiska länderna. Den lägger större vikt vid ideologi som en faktor för att klassas som VBE: "...individer, grupper och organisationer som hålls samman av en ideologi..." (Säpo, 2019, s.60).

2.3.1 En nordisk jämförelse

Jenniina Kotajoki vid Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) har gjort en jämförande studie som undersöker de nordiska ländernas (exkl. Island) handlingsplaner mot VBE, för att förstå likheter och skillnader i det preventiva arbetet mot terrorism och VBE. Studien lyfter hur länderna definierar VBE (Kotajoki, 2018).

Sverige, Norge, Danmark och Finland bedriver omfattanden samarbeten för att förhindra VBE och terrorism. Länderna har liknande strukturer i hur de valt att lägga upp det preventiva arbetet. Exempelvis lägger samtliga länder stor vikt vid att berörda myndigheter skall samarbeta samt att det skall ske samverkan med civilsamhället i frågor relaterade till VBE (Kotajoki, 2018). Trots likheter i övrigt sticker Sveriges definition av VBE ut i mängden. Den svenska definitionen lyder som bekant: "ideologier vilka accepterar samt legitimerar våld som ett verktyg för att förverkliga extrema ideologiska åsikter och idéer" (Kotajoki, 2018, s13, min översättning). Tyngdpunkten ligger här vid ideologier och hur dessa använder sig av våld för att uppnå sina mål. De övriga definitionerna lägger viss vikt vid ideologi men det är inte den centrala aspekten.

Den finska definitionen lyder: "våldsbejakande extremism är bruket, hotet, uppmuntrandet eller legitimeringen av våld baserat på ens världsåskådning eller ideologiska ståndpunkter" (Kotajoki, 2018, s.10, min översättning). Den finska definitionen är, av de nordiska, mest lik den svenska. Dock är det handlingarna i fokus och ideologi är dess grund, till skillnad från den svenska där det är ideologier i fokus och hur dessa legitimerar illegala handlingar.

Den norska definitionen lyder: "aktivitet från personer eller grupper som är villiga att bruka våld för att uppnå deras politiska, ideologiska eller religiösa mål" (Kotajoki, 2018, s.12, min översättning). Den norska definitionen skiljer sig på så sätt att det finns ett fokus på aktivitet

för att uppnå ett mål som kan vara ideologiskt. Till skillnad från den svenska definitionen där det är ideologin i sig som kan anses extrem.

Den danska definitionen lyder: ”personer eller grupper som söker att legitimera våld eller andra illegala handlingar i relation till samhällsliga förhållanden de ej håller med om” (Kotajoki, 2018, s.8, min översättning). Den danska definitionen tar ideologi helt ur ekvationen och lägger fokus vid illegala handlingar i relation till samhällsliga förhållanden. Av de nordiska definitionerna står den svenska i störst kontrast till den danska.

Den kan till synes verka som basala ordval och att definitionen av VBE därmed inte är av särskilt stor vikt. Det har dock visat sig att vikten vid ideologi i definitionen har gett upphov till en vaghet vilket skapar problem i det svenska arbetet. Exempel på sådana problem presenteras nedan.

2.3.2 Praktisk tillämpbarhet

Zan Jankovski, samordnare mot våldsbejakande extremism i Göteborg, menar att de mest framträdande problemen i Göteborgs Stads arbete är definitions- och begreppsrelaterade. I dagsläget har svenska kommuner olika definitioner om vad som räknas till extrema miljöer och därmed också hur sådana miljöer kan identifieras. Medan myndigheter och kommuner visserligen utgår från Säpos definition förekommer det variationer. Det är därför mycket svårt att avgöra var gränsen för en olaglig extremistmiljö går och en miljö med extrema men lagliga åsikter. Exempelvis är våldsbejakande islamistiska miljöer grumliga och ofta organiserade efter familjer och klaner. ”Det är inte olagligt att tillhöra en familj med extremist-kopplingar eller att själv ha sådana tankar. Det är själva brotten som är olagliga” avslutar Zan Jankovski samtalet (Personlig kommunikation, 16 mars 2020). Som Flyghed (2018) varnar för visar Jankovskis redogörelse på risken att kategoriseras in i ett olagligt sammanhang genom att efterfölja en ideologi utan att man själv utfört en olaglig handling (Flyghed, 2018). Problematiken återkommer i arbetet hos andra svenska kommuner.

I en studie av svenska kommuners handlingsplaner, med fokus på hur lärare används mot VBE, framkommer den begreppsliga vagheten tydligt. På grund av den prioritering som görs för att upptäcka riskbeteenden tidigt spelar skolan en central roll i den nationella strategin. Lärarkåren utbildas i frågor om fenomenet VBE och hur ideologiska riskbeteenden kan upptäckas, långt innan eleven i fråga ser sig själv tillhöra en sådan grupperingen eller något brott har begåtts. ”Kriget mot terror” och den diskurs gällande extremism och terror som följt

öppnar upp för långsökta kopplingar mellan terrorism och antydande ”extremistiskt” beteende hos ungdomar (Matsson, 2019). Liknande resultat återfinns i en utvärdering av fyra kunskapshus i den nationella samordnarens pilotkommuner. Utvärderingen slår fast att problematiken kännetecknar hela aktörskedjan i arbetet mot VBE. Att tidigt fånga upp anti-demokratiska idéer och ideologier hos individer eller grupper slås fast i ett flertal kommuners handlingsplaner, samtidigt uttrycks det motvilja bland kommunala tjänstemän att närma sig vad som kan ses som åsiktsregistrering (Frisk m.fl., 2017).

Att kommuner förväntas adressera en sociopolitisk aspekt genom att fånga upp anti-demokratiska idéer och ideologier är ett resultat av den svenska strategin mot terrorism, vilken Säpo arbetar efter. Det manifesteras bland annat i tyngdpunkten på ideologi i definitionen av VBE. Den nationella strategin bygger på tre delar; förebygga, förhindra och försvåra. Det finns ett särskilt fokus på att förebygga. Genom att förebygga att individer ansluter sig till grupper med extrema åsikter minskar man risken för terrorrekrytering och terrordåd. Det kräver en bred samverkan mellan såväl statliga som civila aktörer, både på vertikal och horisontell nivå (Skr 2014/15:146). Detta ger upphov till att arbetet mot fenomenet VBE byggs på två axlar. En sociopolitisk axel där skola och socialtjänst spelar en roll och en säkerhetspolitisk axel där framförallt Säpo spelar en roll. Dessutom blir en konsekvens av strategin att begreppets definition inkluderar åsikter och en ideologisk dimension som skall adresseras. Som presenterats sker det genom bland annat demokratifrämjande arbeten samt uppmärksammandet av individer som uttrycker extrema åsikter. På grund av den begreppsliga vagheten mellan laglig åsikt och olaglig handling är det dock otydligt var gränsen går.

Trots att en uppsjö av begreppsrelaterade problem presenterats av forskningen (se Frisk m.fl., 2017; Matsson, 2019; Carlsson, 2016 & Statskontoret, 2018) saknas det empiri om begreppets uppkomst och utveckling, varför den här studien är relevant. För att återknyta till Premfors (1999) och Tilly (2011): centrala politiska begrepp behöver sättas in i sitt historiska sammanhang för att förstås, för att därigenom kunna analyseras korrekt och åtgärda problem.

3. Teoretiskt ramverk

Denna uppsats utgår från att arbetet mot VBE ses som en policy. I uppsatsen studeras en specifik del av policyn, själva begreppet VBE och dess definition eftersom det är centralt för arbetet och omgärdas av en del problem. Begreppet VBE ses här alltså som en del av policyn vars övergripande mål är att förebygga fenomenet VBE. Förståelsen för den process som lett fram till den nuvarande definitionen ses som en policyprocess. Nedan kommer textens teoretiska ramverk presenteras. Den policyprocess som lett fram till begreppet VBE kommer i den empiriska delen undersökas utifrån det teoretiska ramverket. Det vilar på teorierna institutionalism och path dependency som används för att förklara begreppets definition över tid.

3.1 Policyprocessen

För att kunna utröna policyförändring utvecklar Hall (1993) en metod som består av en trefaldig indelning av en policy. De tre centrala variablerna i en policyprocess är: det övergripande *målet* som styr riktningen för policy inom ett fält, *instrumentet* som används för att nå målet samt *instrumentets inställning*. För att ta exemplet pension, målet är att underlätta för äldre. Instrumentet blir således pension och instrumentets inställning blir då nivån på pensionen (Hall, 1993).

Vid det här laget har den svenska definitionen av VBE konstaterats ett flertal gånger. Som bekant ligger tyngdpunkten i definitionen vid hur aktörer använder våldsbejakande ideologi för att uppnå sina *mål*. Den här studien tar inspiration från Halls metod för att visa att ett begrepp som VBE kan delas in i tre variabler likt en policy. Den kommer visa att begreppet fångar in hur Säpo ser på de som utövar VBE och utövarnas *mål*. Det fångar även in Säpos bild av utövarnas förfarande för att nå det målet, alltså *instrumentet*. Till sist fångar även begreppet in *instrumentets inställning*, Säpos bild av hur utövarnas metod är utformad. Halls metod är skapad efter hur en institution eller myndighet har ett mål med sin policy. I den här studien kommer istället begreppet VBE att analyseras som en policy utifrån hur Säpo ser på *VBE-utövarnas mål* och inte Säpos övergripande mål för sitt arbete mot VBE. Halls tre kriterier (Hall, 1993) blir således verktyg för att kunna operationalisera och genomföra slutsatsdragning kring en eventuell förändring i definitionen.

För att avgöra i vilken utsträckning begreppet VBE genomgått förändring (och på så sätt förstå begreppets utveckling och historia) delas förändringen upp i tre grader, i linje med de tre ovanstående centrala aspekterna.

Den första graden av förändring sker när instrumentets inställning förändras, dvs förändringar i hur metoden är utformad. Exempelvis förändringar i pensionsbeloppet.

Den andra graden av förändring sker när själva instrumentet ändras. Alltså metoden i sig samt dess utformning. Exempelvis att pension består av tillgång till livsmedel istället för ekonomiskt bidrag. Den tredje och mest omfattande graden av förändring sker när själva grunden och målet ändras. Exempelvis att målet att underlätta för äldre tas bort och pension helt slutas att betalas ut. I den här studien skulle således den tredje graden vara att Säpos definition av VBE ändras till att inte längre handla om utövarnas ideologi för att nå mål. Den andra graden skulle vara förändringar i Säpos bild av utövarnas *instrument* (och därmed rimligtvis också utövarnas faktiska *instrument*), alltså förfarandet för att nå målet.

Exempelvis påtryckningar eller opinionsbildning. Den första graden skulle vara förändringar i (eller Säpos bild av) *instrumentets inställning*, själva metoden. Exempelvis påtryckningar genom hot eller opinionsbildning genom musikyttringar.

För att ytterligare förstå policyprocessen och hur förändringarna kring begreppet VBE sett ut behövs en förståelse för själva skapandet av en policy. Teorin institutionalism menar att policyskapandet till stor del sker i institutioner som formar egna normer och kunskaper. (Jepperson, 1991). Detta ger förklaringskraft som kan hjälpa oss att förstå förändringar kring begreppet VBE.

3.2 Institutionalism

Institution definieras som en social ordning eller procedur som genom upprepning uppnår en särskild egenskap eller status. I statsvetenskapliga studier blir den mest relevanta manifestationen byråkrati, myndighetsutövande eller rättssystem (Jepperson, 1991).

Ett synsätt är att se på institutioner som rationella verktyg, där institutionen själv väljer den väg som är bäst lämpad för att nå ett specifikt mål. Institutioner ses här som stabila entiteter som förvisso följer samtiden och förändras över tid men först efter noga övervägda beslut. Den verksamhetsprocessen ses i ljuset av rational choice-teorin. Institutioner består av

människor och människan är en rationell varelse som fattar beslut för att maximera nyttan mot ett mål. Det betyder att om en beslutsfattare inom en organisation ställs inför en rad olika alternativ kommer beslutsfattaren ta det beslut som gynnar organisationen mest efter de uppsatta mål som finns (Eriksson-Zetterqvist, 2009).

Att det tas rent rationella beslut är emellertid ifrågasatt. En grundläggande förutsättning för att ta ett helt rationellt beslut är vetskapen om samtliga alternativ och dess möjliga konsekvenser. Det är dock en epistemologisk omöjlighet att förutse ett oändligt antal alternativ och konsekvenser, varför det är omöjligt att vara helt rationell. Således är beslutsfattande endast begränsat rationellt (Simon, 1990).

Utöver en begränsad möjlighet till rationella beslut behöver organisationer ta hänsyn till en rad andra aspekter. Som bilaga I visar ökar uppmärksamheten kring VBE i media markant i samband med terrordåd. Terrordåd är ofta mycket skrämmande fenomen som rör upp känslor hos befolkningen. Inte minst då det sker nära hemma som dådet på Drottninggatan i Stockholm 2017 (se bilaga I). Det kan därför antas att medial uppmärksamhet leder till att institutioner tvingas ta hänsyn till ytterligare faktorer som politik, strategi eller känslor (March, Simon, & Guetzkow 1993).

Något som belägger att institutioner anpassar sig efter krav från omgivningen är Philip Selznicks studie på Tennessee Valley Authority-projektet. Det var ett omfattande infrastrukturprojekt vars styrning sköttes av lokala institutioner. Studien är central för institutionalismen då den visade att institutioner inte bara eftersträvar det uppsatta målet. Genom konflikt mellan olika mål, viljor och roller anpassar sig institutionen efter krav både internt, samt externt till omgivningen. Det innebär att institutioner förändras långsamt och får egna kunskaper och normer med tiden (Eriksson-Zetterqvist, 2009).

Ett resultat av att institutioner skapar egen kunskap och egna normer över tid är att de institutioner som agerar inom samma fält blir lika med tiden. Institutionell isomorfism beskriver fenomenet och det innebär att institutioner och dess strukturer är ett resultat av omgivningen då fältet inom vilken institutionen agerar påverkar institutionen. Därför blir olika institutioner inom ett fält homogena med tiden och därmed mer stabila genom bland annat minskade transaktionskostnader. Kostnader innebär inte enbart något ekonomiskt utan kan även inkludera rutiner, praxis och resurser i form av personal eller ny kunskap (Eriksson-

Zetterqvist, 2009). Homogena institutioner inom ett fält leder till etablerade sätt att agera. Den institutionella isomorfismen leder till förgivettagna processer som i vissa fall kan vara suboptimala men svåra att bryta sig loss från. Detta tankesätt i kombination med Halls (1993) teori om förändringar, ger en möjlig förståelse för hur begreppet VBE förändrats eller motstått förändringar över tid. Som tidigare presenterats är syftet med den här studien att förstå hur begreppet VBE fick sin definition. Den utgår från teorin om path dependency. Det blir ett verktyg för att förklara sådana fenomen och processer.

3.3 Path Dependency

Path dependency är ett teoretiskt verktyg som kan användas för att förklara hur historien påverkar nutid och framtid. Detta skapar i sin tur en bättre förståelse för nutida fenomen (Tilly, 2011). Generellt syftar det till den kausala relevansen av tidigare händelser i en händelsekedja. Med andra ord händelser i en kontinuerlig händelsekedja som påverka utfall senare i samma kedja. Den blir i sin utformning därför deterministisk eftersom den antar att händelser och val tidigare i en kausal händelsekedja får avgörande konsekvenser senare, varför den liknas vid en stig (Pierson, 1997). Det kan även liknas vid ett träd med grenar vilket gör det mer greppbart och ger större förklaringskraft till varför och hur path dependence sker.

Path dependence has to mean, if it is to mean anything, that once a country or region has started down a track, the costs of reversal are very high. There will be other choice points, but the entrenchments of certain institutional arrangements obstruct an easy reversal of the initial choice. Perhaps the better metaphor is a tree, rather than a path. From the same trunk, there are many different branches and smaller branches. Although it is possible to turn around or to clamber from one to the other - and essential if the chosen branch dies - the branch on which a climber begins is the one she tends to follow (Levi, 1997 i Pierson, 1997. s. 252).

Liknelsen är effektiv och visar att det ofta är möjligt att byta riktning men varför det inte alltid sker. Som förklaras av institutionell teori får institutioner ofta egna normer och kunskaper med tiden som vidare befästs på grund av institutionell isomorfism. Bland annat vad Levi (1997) benämner som *institutional arrangements*. Detta medför att klättraren (institutionen), trots eventuellt suboptimala förhållanden, ofta stannar på grund av för stora kostnader att byta gren. Praxis utvecklas och institutionaliseras vilket medför att kostnaderna för att byta riktning blir högre med tiden. Det innebär att tiden har en låsande effekt (Pierson, 1997). Ett tydligt exempel på en sådan låsande effekt är prejudikat inom juridiken. De

dömande institutionerna behöver ta hänsyn till tidigare domar och är därmed låsta till prejudikatens institutionalisering (Hathaway, 2001).

Varför en institution väljer en viss gren kokas ned till omständigheterna under vilka aktörer anländer till en så kallad *critical juncture*. Med andra ord ett moment med en knutpunkt i en händelsekedja där en institution kan välja att följa olika riktningar. Dessa moment kan vara mycket formativa i längden utan att egentligen vara särskilt dramatiska eller iögonfallande vid tidpunkten momentet existerar. Timing rörande exempelvis politiska strömningar, maktrelationer eller samhälleliga kriser samt grad av institutionalisering spelar en avgörande roll för vilken riktning som väljs vid en sådan knutpunkt. Som Rune Premfors uttrycker det:

Till exempel kan det vara av mycket stor betydelse vilken aktör som 'är först till kvarn', Denne ges ju inte bara chansen att 'mala först' utan kan – kanske särskilt ofta i politiska sammanhang – vara med och bestämma vilka som fortsättningsvis alls får 'komma till kvarn' och måhända också hur en eventuell 'malningskö' skall ordnas (Premfors, 1999, s.14).

Likaså spelar omständigheterna rörande den givna knutpunkten roll. Alternativen är därför på förhand tippade med fördel åt de alternativ som medför mindre institutionella förändringar då dessa medför mindre kostnad och är säkrare. Det innebär att riktningen formas av positiv feedback, kursen influeras av mekanismer som förstärker den redan givna riktningen (Pierson, 1997). Ofta sker så kallad *path stabilization* vid en hög grad av institutionalisering. En institution anpassar sig efter sin miljö utan att ändra centrala principer. Vid större förändringar i omgivningen som försvårar mytbildning och isomorfism, som diskuterat tidigare, sker *path departure*. Institutionen anpassar sig stegvis genom att ändra delar av sin struktur och små förändringar i centrala principer. Ovanligast är *path cessation or switching* vilket rimligtvis motsvarar en tredje gradens policyförändring enligt Halls (1993) teori. Det sker när förändringar i omgivningen är så pass stora att de omöjliggör isomorfism, vilket leder till att institutionen förändras i grunden för att säkra sin överlevnad eller ersätts av något nytt (Ebbinghaus, 2005).

Sammantaget förutsätter teorin om institutionalism och path dependency att policyn kring begreppet VBE följer den riktning som den tog i ett tidigt skede av policyprocessen. Det beror på att praxis institutionaliseras och får en låsande effekt vilket medför att kostnaden för att byta riktning blir högre med tiden. Skulle förändringar i policyn ske är det långsamma förändringar efter den här studiens variant av Halls (1993) tre grader. På grund av path

dependency medför ett byte av begreppet eller dess definition allt för höga kostnader då policyn med tillhörande praxis blivit institutionaliserad och satt sig. Med det som utgångspunkt antas det att när förändringar väl sker är det mer sannolikt att det sker i form av grad ett, *instrumentets inställning*. Hypotetiskt sett, som borttagandet av *hot* i definitionen av VBE. Det skulle innebära att enbart fysiska våldsdåd skulle räknas in i VBE och hot skulle då falla inom den vanliga kriminalpolitiska ramen.

4. Syfte & preciserade frågeställningar

Sammanfattningsvis är det svenska arbetet mot VBE kantat av svagheter i både begrepp och definitioner. Våldsbejakande är (som diskuterat i avsnitt 2.3) som begrepp svagare knutet till handling jämfört med våldsbrukande, våldsbenägen eller våldsutövande. Det lämnar handlingsutrymme som möjliggör en avvägning mellan lagliga extrema åsikter och juridiskt oklara våldsbejakande åsikter och ideologi. Detta leder till oklarheter i den praktiska tillämpbarheten. Extremism definieras genom att hänvisa till extrema metoder som i sin tur definieras av våldsutövning och stöd till våldsutövning mot politiska och demokratiska processer. Förståelsen för våldsutövning blir således inte lidande eftersom det tydligt faller inom ramen för kriminella handlingar vars juridiska status är klar. Det är emellertid stödet, åsikterna och ideologin kring våldet som är svår att hantera (Frisk m.fl., 2017). Som presenterats tidigare utmärker sig dessutom den svenska definitionen bland de nordiska länderna då den lägger större vikt vid ideologi (Kotajoki, 2018). Säpos definition lämnar ett tolkningsutrymme när det handlar om vad som är en extrem ideologi, idé eller åsikt. Hur har Säpo hamnat i en situation där målet eller ideologin är i fokus snarare än verktyg eller handlingar dit? Med bakgrund av den problematik som lyfts, samt det teoretiska ramverk som presenterats följer nu de precisa frågeställningar som studien söker att besvara. Studien ämnar analysera begreppet VBE över tid utifrån teorin om path dependency och Säpos syn på begreppets definition för att se huruvida det förändrats efter Halls (1993) tre grader. Frågeställningarna blir således:

1. I vilken utsträckning har Säpos definition av begreppet VBE genomgått förändringar i form av mål, instrument och instrumentets inställning?
2. Hur kan en eventuell förändring av definitionen förklaras?

5. Metod och material

Studien består av en kombination av textanalys på utvalt källmaterial samt två informantintervjuer. Det skriftliga material som analyseras är centralt för hur Säpo ser på VBE. Eftersom syftet är att undersöka huruvida begreppets definition i form av mål, instrument och instrumentets inställning genomgått förändringar över tid kommer ett material från innan 11 september-2001 analyseras och tre efter. Attackerna i USA 2001 väljs som en avgörande brytpunkt där det finns ett före och ett efter. Terrordådet och kriget mot terrorism fick mycket genomgående konsekvenser som förändrade det globala samhället i grunden. Det är därför rimligt att utgå från att det är en s.k. *critical juncture* eller knutpunkt i en händelsekedja som starkt påverkar vilken riktning en institution väljer.

Källmaterialet är mycket omfattande och tidsramen har inte tillåtit att läsa allting pärm till pärm. Genom att systematiskt söka i källmaterialet efter centrala begrepp som: *extremism, våldsbejakande, terrorism, kontraterrorism, radikalisering, författningsskydd* m.m., och läsa runt dessa begrepp sökes *mål, instrument* och *instrumentets inställning* gällande hur VBE representeras att utrönas. Vidare har sammanfattningar samt innehållsförteckningar kontrollerats för att undvika att missa något centralt.

Det första materialet som analyseras är en statlig utredning om den centrala polisen och Säpo (SOU 2000:25). För att öka kvalitén och bredda den grund som analysen står på hade det varit önskvärt med mer material för perioden innan 11 september-attackerna för att etablera fler knutpunkter. Det har dock visat sig mycket svårt att införskaffa relevant material från svenska myndigheter som tydligt definierar och beskriver VBE innan den perioden, detta diskuteras vidare i resultatredovisningen. Informantintervjun fångar dock in delar av det tomrum som det skriftliga materialet lämnar och SOU 2000:25 grundar sig i en utförlig och omfattande utredning. År 1998 tillsattes en kommitté för att utreda polisens (inkl. Säpos) organisation med hänseende till den globala utveckling som skett och som lett till en förändrad hotbild gällande organiserad brottslighet i olika former. SOU 2000:25 blev resultatet av utredningen och är därför central för det fortsatta arbetet mot grov organiserad brottslighet inklusive extremism och terrorism. Vidare finns det en klar och tydlig definition av extremism i utredningen vilket ytterligare förstärker dess relevans (SOU 2000:25).

Materialet som väljs efter 11 september är Säpos årsböcker där det gångna året summeras, verksamheter beskrivs och hotbilden diskuteras. Det ger en klar och tydlig bild över hur Säpo, som är den ansvariga myndigheten för dessa frågor, ser på fenomenet VBE. Åren som väljs ut är 2003, 2011 samt 2018. Att välja annat material än årsböcker från Säpo hade kunnat ge en mer utförlig bild. Dock är Säpo den ansvariga myndigheten för de frågor studien handlar och den myndighet som sätter tonen för de andra myndigheterna i arbetet mot VBE, varför det är relevant att studera för den här studiens syfte (Skr 2014/15:146).

Årsboken över 2003 väljs då den producerades vid en viktig knutpunkt. 2001 skedde 11 september-attackerna vilket senare ledde till den amerikanska invasionen i Irak och 2003 mördades utrikesminister Anna Lindh. Dessa tre händelser är avgörande och i Sverige skedde två viktiga policyhändelser. Dels lagen om straff för terroristbrott (2003:148) samt SOU 2003:32 som var en omfattande utredning vars syfte var att kartlägga Sveriges ”beredskap och förmåga att förhindra, bekämpa och i övrigt hantera omfattande terroristattentat och andra liknande extraordinära händelser” (SOU 2003:32, s.1).

Nästa viktiga knutpunkt som identifieras är 2011 varför Säpos årsbok över samma år analyseras. Under perioden mellan 2003 och 2011 sker ett flertal viktiga händelser som motiverar att 2011 kan ses som en knutpunkt. 2004 och 2005 sker uppmärksammade terrordåd i Madrid och London vilket i sin tur är en katalyserande faktor till att EU inför en gemensam strategi för att bekämpa terrorism (EU, 2005). 2007 publicerar Lars Vilks sina ”Muhammedteckningar” vilket leder till stora protester mot Sverige. Samma år inför Sverige en nationell strategi mot terrorism (Skr 2007/08:64). 2010 upplever Sverige sin första självmordsattack och samma år införs *Lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet* (2010:299). Perioden 2003–2011 kulminerar i attentaten i Oslo och mot Utøya 2011 och samma år införs en ny strategi mot terrorism (Skr. 2011/12:73).

Slutligen görs ett nedslag i 2018 som knutpunkt och Säpos årsbok över 2018. Den arabiska våren 2012 och situationen i Syrien från 2013 och framåt leder till säkerhetspolitisk osäkerhet i stora delar av Europa. Det uppstår en mycket uppmärksam situation i Sverige där flera individer reser ned till Syrien och Irak för att kriga med IS (Ranstorp, Gustafsson & Hyllengren, 2015). 2017 sker dådet på Drottninggatan och 30 april samma års görs ett tillslag i norra Sverige där tre män anhålls misstänkta för förberedelse till terroristbrott. Omfattande beslag av material för bombtillverkning görs (Säpo, 2019).

För studien genomförs två informantintervjuer. En med Zan Jankovski, samordnare mot våldsbejakande extremism i Göteborgs Stad och en med Elisabet Modée som är ansvarig på Regeringskansliet för de förebyggande insatserna mot våldsbejakande extremism. Intervjun med Zan Jankovski skedde tidigt i arbetet och var en sonderande informantintervju. Den genomfördes för att identifiera problem och få idéer till en studie om VBE. Denna intervjun kommer dock inte vara föremål för analys då den enbart var sonderande för att införskaffa generell information om ämnet. Den har därför inte behandlats som den andra intervjun och det resterande källmaterialet vilket omöjliggör en rättvis analys.

För att ytterligare komplettera och bredda källmaterialet intervjuas Elisabet Modée. Hon började arbeta med dessa frågor under den dåvarande demokratienheten och var med i starten för den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism. Det innebär att hon arbetat med dessa frågor under en lång tid och varit med och utarbetat policyn kring begreppet VBE. Informantintervjuer väljs för att komplettera det skriftliga materialet med sådant som inte fångas in i text. Då Säpos årsböcker valts för analys samt en utredning om polisen finns det ett överhängande fokus på den säkerhetspolitiska aspekten av fenomenet VBE. För att även få med den sociopolitiska aspekten av begreppet lämpar det sig att intervjuas en källa på plats som har en helhetsbild över arbetet. Valet av informant grundar sig i centralitetsprincipen, för att få tillgång till information från en insatt expert. Det kan ge en bild av hur begreppet VBE och dess innebörd tagits fram, samt förstå frågor kring varför och hur man resonerade. Att kombinera både kvalitativ textanalys och informantintervjuer öppnar möjligheterna till att dra mer relevanta och skarpa slutsatser. Vidare minskas risken för svag begreppsvaliditet genom att ytterligare komplettera med en källa på plats för att avgöra huruvida de teoretiska begreppen stämmer med de empiriska (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, Wängnerud, 2017). Intervjufrågorna som ställdes till Modée utarbetades efter ett antal kriterier vars grund låg i det teoretiska ramverket. Svaren vägdes sedan mot dessa kriterier för att utröna och söka besvara textens frågeställning.

Det ska tilläggas att det som i alla intervjusituationer finns risk för intervjuareffekter. Det kan vara omedveten påverkan från både intervjuaren i form av selektivt lyssnande samt från intervjupersonen i form av anpassade svar. Att Modée varit med och arbetat fram den svenska policyn kring VBE gör henne till en mycket intressant person att intervjuas då hon kan ge informativa svar från en expertposition. Samtidigt finns det en risk för tillrättalagda svar då hon eventuellt kan känna, medvetet eller omedvetet, en vilja att anpassa svaren då

hon kan känna ett ansvar kring den svenska policyn. Det skall dock tilläggas här att det har passerat ett flertal år mellan att Modée var med och formade policyn och intervjun. Det kan mitigera eventuell vilja att anpassa svaren. Emellertid kan det också orsaka problem med då hon eventuellt kan ha glömt detaljer. Detta är emellertid inte något som upplevdes under intervjun då Modée upplevdes som väl förberedd med dokument från de givna perioderna för att minnas rätt. Men för att mitigera eventuella intervjuareffekter är transparens och medvetenhet två viktiga verktyg (Esaiasson m.fl., 2017).

Intervjuerna bandades inte, men frågor och svar skrevs ned under samtalet till ett material som delades med informanterna och som sedan diskuterades för att säkerställa att vi förstått varandra korrekt. I intervjun med Modée gjordes det några mindre korrigeringar gällande ordval och förtydliganden men inget som påverkar kärnbudskapet. Intervjuerna utgick från utarbetade frågeguider som redovisas som bilaga II och bilaga III.

6. Resultatredovisning

Nedan presenteras resultatet av analysen vars syfte var att utröna huruvida *mål, instrument* och *instrumentets inställning* förändrats över tid i källmaterialet. Det redovisas genom att först hitta representationer av *mål, instrument* och *instrumentets inställning* för att sedan avgöra huruvida dessa genomgått någon förändring enligt Halls (1993) tre grader.

Slutdiskussionen diskuterar varför en sådan förändring skett, om det skett någon förändring, eller varför inte om en förändring inte kan hittas.

6.1 År 2000

Begreppet *våldsbejakande extremism* förekommer inte alls i SOU 2000:25. *Extremism* definieras och diskuteras dock utförligt.

Extremism uppträder i form av ytterlighetsrörelser där man söker totala men ensidiga lösningar på problem. Extrema rörelser kan utgöra hot mot rikets inre säkerhet. Med brott mot rikets inre säkerhet avses verksamhet som syftar till att med våld, hot eller tvång ändra vårt statsskick, förmå beslutande politiska organ eller myndigheter att fatta beslut i en viss riktning eller hindra medborgarna från att utöva sina medborgerliga fri- och rättigheter (SOU 2000:25, s.179).

Det förtydligas att extremism kan innebära främlingsfientliga, homofobiska eller rasistiska brott samt tillfällen då brott används som tillvägagångssätt för att uppnå ett politiskt mål eller uttrycka en politisk åsikt (SOU 2000:25, s.179). Till detta framkommer i materialet ett uteslutande fokus på höger –och vänsterextremism. Man tar alltså inte upp några former av inhemsk islamistisk extremism. De gånger islamistisk extremism nämns är vid omvärldsbeskrivningar gällande terrorism i andra länder (SOU 2000:25, s.198, s.201, s.203, s.213). Under 1980- och 1990-talet talade man om extremistiskt våld som rasistiskt och främlingsfientligt våld och det fanns ett fokus på högerextrema miljöer. ”Vit makt-miljöer har under lång tid funnits i Sverige men under olika namn” (Intervju med Elisabet Modée). Till högextremism räknar man utomparlamentariskt orienterade rasideologiska grupperingar där ”Vit makt-miljöer” ingår (SOU 2000:25, s.179). I samband med beskrivningen av ”Vit makt” tas ”Vit maktmusik” (SOU 2000:25, s.179) upp som en metod för att sprida budskap. Gällande vänsterextremism slås det samman man med begreppet *autonoma miljöer*. Det används som ett samlingsbegrepp för lösa grupperingar med samma ideologiska grund. Grupperingarna kan skilja sig i organisation, mål och metoder men de förespråkar alla ”direkt aktion” (SOU 2000:25, s.180)

I materialet definierar Säpo utövarna som ideologiska ytterlighetsrörelser vars *mål* är ett visst statskick eller politiskt beslut vilket ses som en lösning på ett problem som rörelsen i fråga uppfattar finns i samhället. För exempelvis Vit makt-miljön kan det handla om ett ras-homogent land som lösning på de problem som Vit makt-miljön uppfattar finns i ett ras-heterogent land. Dessutom tillkommer kontroll över vilka fri- och rättigheter medborgare kan utöva som ett mål. I materialet fastställs utövarnas *instrument* (förfarandet för att nå målet) efter hur utövarna ska nå det ovan beskrivna målet. Det gör man genom att påverka beslutsfattare att ta vissa beslut som ligger i linje med målet för att förändra statskicket eller att upprätta kontroll över fri- och rättigheter. Tillvägagångssättet, Säpos bild av hur förfarandet är utformat samt hur upprättningen av kontroll ser ut (våld, hot och tvång), blir därför *instrumentets inställning*. I detta inkluderas de autonoma miljöernas förespråkande av direkt aktion. För högerextremisterna har vit maktmusik fungerat som ett sätt att sprida budskap (SOU 2000:25, s.179). Det kan därför ses som en inställning eftersom musik är en kulturyttring som sprider ett budskap och är därigenom en förmaning mot målet.

6.2 År 2003

Säpos årsbok över 2003 nämner inte begreppet *våldsbejakande extremism* alls. Generellt nämns *extremism* mycket lite i förhållande till terrorism (Säpo, 2004). Det ligger i linje med tidigare forskning (Andersson, 2017). Som redovisats tidigare i texten var förståelsen för hur processen såg ut innan ett terrordåd begränsat i förhållande till hur det ser ut i dagens läge. Extremism är grogrunden till terrorism vilket kan förklara varför det nämns i mindre utsträckning (Andersson, 2017). Men andra ord fokuserades det på själva terrordåden snarare än vad som leder dit, vilket rimligtvis beror på närheten i tid till attackerna i USA 2001. Man definierar terrorism efter den lagstiftning som införts i Sverige samt på EU-nivå (Säpo, 2004, s.31). Extremism eller extremistmiljöer definieras inte i klartext. Däremot lyfts de som aktörer under benämningen *verksamhet* när arbetsuppgifterna inom Säpos författningsskydd redogörs:

Författningsskyddets uppgift är att förebygga och avslöja hot mot rikets inre säkerhet dvs. olaglig verksamhet som syftar till att med våld, hot eller tvång ändra vårt statskick, förmå beslutande politiska organ eller myndigheter att fatta beslut i en viss riktning eller hindra enskilda medborgare från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter (Säpo, s.35, 2004).

Definitionen är nästintill identisk med den som återfinns i SOU 2000:25. Det resulterar i Säpos bild av utövarnas *mål* att *målet* i årsboken över 2003 är samma som *målet* i SOU 2000:25. Det vill säga ett visst ideologiskt statskick eller politiskt beslut vilket ses som en

lösning på ett problem som rörelsen i fråga uppfattar finns i samhället, samt kontroll över medborgares fri- och rättigheter. Gällande *instrumentet* beskrivs ”Vit makt” och autonoma miljöers verksamheter som uppmaningar mot vad de ser som sitt mål. Är målet ett visst statsskick blir då instrumentet uppmaningen och förändringen dit. Utformningen för detta är främst manifestationer och demonstrationer (Säpo, 2004, s.35-39). Salem-manifestationen är den i särklass mest uppmärksammade manifestationen från Vit makt-miljöer och demonstrationer mot kriget i Irak är det mest uppmärksammade från de autonoma miljöerna. Till detta tillkommer även våld av olika former; mord, dråp, människorov eller skadegörelse (Säpo, 2004, s.38). Manifestationerna och demonstrationerna samt de våldsamma brotten blir således *instrumentets inställning*.

6.3 År 2011

Våldsbejakande extremism nämns för första gången i årsboken över 2011. Dels i sammanhang med att det krävs bred samverkan mellan myndigheter för att hindra radikaliserings mot VBE, dels gällande balansen mellan effektiv säkerhetstjänst och vikten av rättssäkerhet i frågan om arbetet mot VBE (Säpo, 2012, s.46-& 61). Dock förtydligas det inte vad som menas med begreppet utan man får istället vända sig till definitionen av extremism (Säpo, 2012, s.30).

Arbetet med extremism där VBE förekom som begrepp började runt 2008 men det skulle dröja fram till 2012/2013 innan begreppet etablerats grundligt. Tanken med arbetet kring VBE var i första hand att stärka demokratifrämjande arbete. Bland annat genom att öka valdeltagandet, sprida kunskap om VBE-miljöer samt ge medel till organisationer som kunde arbeta med insatser mot VBE. I Sveriges kommuner hade det runt 2012/2013 uppstått en situation där individer reste ned till Syrien och Irak för att kriga för IS. Detta skapade ett juridiskt tomrum som behövde fyllas. ”Säpo tog vid när brott hade begåtts men kommuner hade sett att många ungdomar reste till Syrien och IS varför man behövde utveckla det förebyggande arbetet för att förhindra rekrytering till IS” (Intervju med Elisabet Modée). Man eftersökte då ett samlingsbegrepp som täckte in samtliga falanger av extremism; höger, autonom samt islamistisk extremism. ”En handlingsplan för att enbart bemöta problemet med IS och IS-resenärer sågs som kontraproduktivt och man skapade då ett helhetsbegrepp som blev våldsbejakande extremism” (Intervju med Elisabet Modée).

Gällande årsboken över 2011 så kopplas extremistmiljöer ihop med vad som faller under författningsskyddet liksom SOU 2000:25 och årsboken över 2003.

Författningsskydd innebär att förebygga och avslöja verksamhet som med våld, hot eller tvång avser att förändra Sveriges demokratiska statskick. Verksamheten syftar till att motverka otillåten påverkan på det politiska beslutsfattandet, verkställandet av politiska beslut och den fria debatten (Säpo, 2012, s.8).

Det Säpo definierar som extremistmiljöernas *mål* blir återigen ett statskick eller beslut som ligger i linje med extremistmiljöns ideologi. Följaktligen blir *instrumentet* extremisternas förfarande för att nå målet, vilket definieras som förändringar eller påverkan mot målet. Hur förfarandet kan komma att se ut blir då *instrumentets inställning*, vilket är bland annat genom våld, då Säpo skriver att det ”inom extremistmiljöerna finns en acceptans för våldsanvändning i syfte att nå politisk förändring” (Säpo, s.30, 2012). Även manifestationer och annan opinionsbildning blir en form av *instrumentinställning* (Säpo, 2012, s.30-31). Det ligger i linje med SOU 2000:25 och årsboken över 2003.

6.4 År 2018

Våldsbejakande extremism nämns genomgående i årsboken över 2018 vilket är en markant skillnad från tidigare år (Säpo, 2019). Det stämmer med kronologin som presenteras av Elisabet Modée. I december 2011 publiceras 2011/12:44: *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism* som ihop med skrivelserna Skr 2014/15:144 och Skr 2014/15:146 är en av de tre skrivelser som etablerade begreppet VBE (Intervju med Elisabet Modée)². Kronologin för det passar med fynden i Säpos årsböcker då VBE inte nämns förrän 2011 och är betydligt mer etablerat 2018 (Säpo, 2004 & 2012). Det förklarar också svårigheterna med att hitta material som inkluderar begreppet tidigare än 2011.

I årsboken över 2018 återfinns också en tydlig definition som inkluderar begreppet våldsbejakande:

Med extremistmiljö avser Säkerhetspolisen individer, grupper och organisationer som hålls samman av en ideologi och betraktas som våldsbejakande genom att de utifrån denna förespråkar, främjar, eller utövar våld, hot, tvång eller annan allvarlig brottslighet för att uppnå förändringar i samhällsordningen, påverka beslutsfattandet eller myndighetsutövningen eller hindra enskilda individer från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter. Utgångspunkten är således synen på brott som en legitim och

---

² Skrivelserna 2011/12:44, 2014/15:144 och 2014/15:146 har lästs för att skapa kunskapsgrund men inkluderas inte i resultatet då de inte bearbetats systematiskt för att utröna mål, instrument och instrumentets inställning. Vidare förändrar de varken slutsatser eller resultat samt att studien undersökt dokument från Säpo då de är den ansvariga myndigheten.

nödvändig del av den ideologiska (politiska eller religiösa) kampen, det vill säga att det är ofrånkomligt att andra människors fri- och rättigheter ibland kränks för att nå målet (Säpo, 2019, s.60).

Säpo menar att ”tre extremistmiljöer har som mål att ändra samhällsordningen” (Säpo, 2019, s.59). Utövarna är de som hålls samman av en ideologi och *målet* som definieras är det som återfinns i tidigare årsböcker: ett statskick eller beslut i linje med en viss ideologi samt kontroll över fri- och rättigheter. Följaktligen är *instrumentet* förfarandet för att nå målet vilket man gör genom förändringar och påverkan mot beslutsfattare eller medborgare för att nå målet. Formen för detta är *instrumentets inställning*, exempelvis hot. Målet nås genom att på olika sätt tillämpa våld, hot eller tvång, eller annan grov brottslighet i linje med 2011 (Säpo, 2019). Opinionsbildning i form av flygbladsutdelningar, torgmöten och manifestationer som metod för förändring återkommer också. Särskilt tas ”Vit makt-miljöer” under valåret upp då de lyckades ”med hjälp av sitt skrämsekapital att ta plats i media och påverka samhällsdebatten” (Säpo, 2019, s.59).

6.5 Sammanfattning av resultat

Inledningsvis, *våldsbejakande* dyker upp som tillägg till det redan existerande *extremism* vid 2011, vilket stämmer med den bild Modée ger. Att våldsbejakande läggs till sker utan att varken mål, instrument eller instrumentets inställningar förändras. Dessförinnan beskrivs fenomenet som enbart *extremism* men begreppets innebörd är densamma.

Sammanfattningsvis ger resultatet en bild av att *mål*, *instrument* och *instrumentets inställning* definierats nästintill likadant mellan 2000 och 2018. Hur man ser på utövarna och deras mål, grupper som hålls samman av en ideologi med målet ett statskick eller beslut i linje med en viss ideologi samt kontroll över fri- och rättigheter, etableras redan 2000 och fortsätter som en röd tråd. Detsamma gäller för instrumentet, utövarnas förfarande för att nå målet, som bedöms ske genom påverkan mot beslutsfattare för att uppnå förändringar. Till sist har även instrumentets inställning varit densamma mellan 2000 och 2018. Med andra ord metoden utövarna av VBE använder för att nå sitt mål. Det har inte ändrats utan varit densamma (våld, hot, tvång och opinionsbildning) sen år 2000. Något som kan tilläggas är

Begreppet VBE började etableras från 2011 för att täcka in samtliga falanger av *extremism*. Definitionerna kring *extremism* var således redan etablerade och definierade när våldsbejakande lades till (Intervju med Elisabet Modée). Det innebär att *mål*, *instrument* och

instrumentets inställning har fortsatt att bestå likt tidigare resultat visat. Utövarna hålls samman av ideologi, målet är extremisternas mål, exempelvis ett visst statsskick. Hur man når det målet, genom att tvinga eller uppmana är instrumentet. Hur tvånget eller påverkan ser ut är inställningarna. För detta är våld, hot, tvång, skrämning och opinionsbildning tillvägagångssätt.

Intervjufrågorna till Elisabet Modée utarbetades efter kriterier mot vilka hennes svar vägdes. Hennes svar ligger i linje med path dependency samt de resultat som presenteras. ”Man bestämde sig för ett helhetsbegrepp som sedan har etablerats” (intervju med Elisabet Modée). Man valde ett policybegrepp för att få med kommuner då de upptäckte att invånare reste till Syrien för att slåss med IS vilket man behövde förebygga. Det begreppet man använde har nu etablerats med myndigheter och andra berörda aktörer. ”Trots att det är behäftat med vissa svårigheter så kör man på ändå” (Intervju med Elisabet Modée). Hon betonar emellertid att förståelsen för begreppet bland myndigheter och kommuner ökat med tiden. Vidare jämför hon det med begreppet *kriminella gäng*. Det syftade till en början främst på gäng som Hells Angels. Det används nu för grupper som främst består av en lösare sammansättning, snarare än enhetliga gäng (Intervju med Elisabet Modée).

7. Slutsatser

Den svenska demokratin behöver skyddas från de individer och rörelser som vill radera den, samtidigt är yttrande- och åsiktsfrihet grundläggande i Sverige. Att hitta balansen mellan en effektiv säkerhetstjänst och garanterade yttrande- och åsiktsfriheter är därför av yttersta vikt. Att ha en fungerande begreppsapparat i arbetet mot VBE är en central pusselbit i den balansen. Den här studien är en del av pusselbiten för att förstå begreppet, och förståelsen är grundläggande för att lösa de problem som uppstått. Sedan år 2000 har kunskapen kring fenomenet VBE ökat bland svenska myndigheter (intervju med Elisabet Modée). Samtidigt har kritik gällande begreppsmässig vaghet riktats mot arbetet av bland annat Carlsson (2016) och Flyghed (2018). Problem med begreppsmässiga vagheter i arbetet har lyfts av både insatta praktiker (se intervju med Zan Jankovski) samt forskare (se Matsson, 2019 & Frisk m.fl., 2017).

I årsböckerna finns det en vaghet kring begreppet VBE. De nämns första gången 2011 utan att någon närmare definition ges. Först 2018 förtydligas vad som menas med våldsbejakande men då har begreppet applicerats på redan existerande definitioner, något som bekräftas av Modées redogörelse. Den moderna definitionen som studien tog avstamp i, med fokus på ideologi, har rötter hela vägen tillbaka till år 2000. Ett större fokus på just ideologi kan dock utrönas i det nyare källmaterialet kontra det äldre. Som Modée sagt eftersöktes ett samlingsbegrepp för att täcka in samtliga falanger av extremism (intervju med Elisabet Modée). Det kan tänkas att detta i kombination med den nationella strategins fokus på förebyggande arbete mot radikaliserings lett till det fokus på ideologi, då man i strategin uppfattat att dessa är tätt sammanknutna (2014/15:146). Att bevisa detta kräver dock en separat studie. Även om det talas mer om just våldsbejakande och ideologi med tiden i de skriftliga källorna, har definitionen i form av mål, instrument och inställning förblivit oförändrad sedan år 2000.

En viktig fråga att ställa till studien är dock: hur mycket förändringar kan ske i de tre nivåerna (mål, instrument och instrumentets inställning) utan att man missar att fånga in fenomenet? Att förändra enligt grad två eller tre var inte förväntat eftersom man då riskerar att få en praktisk oanvändbar definition. Hade man hypotetiskt sett enbart definierat VBE efter fysiskt våld hade stora delar av problematiken missats (se avsnittet om pro-kriminell

attityd). Problemen som förekommer i det svenska arbetet mot VBE handlar dock huvudsakligen om vaghet i hur man får uttrycka sina åsikter, alltså hur förfarandet mot målet är utformat. Det kan därför tolkas som vagheter angående *instrumentets inställning*. Inställning kan rimligtvis ändras eller förtydligas utan att missa fenomenet VBE. Att förtydliga definitionen kring *hot, anspelningar på skrämselkapital* eller de olika formerna av *opinionsbildning* som förekommer i årsböckerna hade undvikit stora delar av de begreppsrelaterade problemen, men någon sådan förändring har inte kunnat utrönas. Någon förändring efter Halls (1993) grader har därför inte kunnat fastställas.

Resultaten ligger i linje med teorin om path dependency. Teorin menar att den väg en institution väljer i början förblir den väg som institutionen stannar på. Det grundar sig i de institutionella arrangemang som etablerar en praxis vilket medför stora kostnader för att byta väg. Resultaten pekar på att policyn kring begreppet VBE så att säga har ”stannat på stigen”. Elisabet Modées svar talar ytterligare för teorin om path dependency då Modée menar att man valde ett begrepp som man sedan medvetet försökte etablera genom handlingsplanerna Skr 2011/12:44, Skr 2014/15:144 samt 2014/15:146 (intervju med Elisabet Modée). Rimligtvis medför tre handlingsplaner en låsande effekt då de befäster begreppet och dess definition. Att bryta sig loss och revidera definitionen hade eventuellt medfört stora kostnader, bland annat genom att nytt kunskapsunderlag behövt produceras och praxis bytas.

Även om resultaten talar för path dependency kan det inte direkt bevisas. Studien har inte analyserat de bakomliggande mekanismerna kring VBE och hur dessa påverkar definitionen. Att andra faktorer spelar roll för den nuvarande definitionen kan därför inte uteslutas. För att säkert kunna uttala sig om de bakomliggande mekanismerna hade det behövt kompletteras med alternativa förklaringar. Path dependency kan vara en möjlig förklaring men likaså kan resultatet bero på politisk låsning eller dominans. Detta hade emellertid krävt en annan studie med analys av exempelvis riksdagsdebatter. Det hade krävt ytterligare källmaterial och analys som inte var genomförbart inom tidsramen för det här arbetet. Det kan således bli föremål för vidare forskning. Resultaten säger emellertid mycket om path dependency som analytiskt verktyg. Studien har visat hur begrepp kan analyseras som en del av en policy, vilket ökar kunskapen om såväl policyanalys och begreppsanalys, som om path dependency och institutionalism.

Säpo har varit föremålet för analys då myndigheten har det huvudsakliga ansvaret för arbetet mot VBE i Sverige (Skr 2014/15:146). Säpo är en speciell aktör då deras arbete i stor mån är sekretessbelagt till skillnad från resten av myndigheterna i Sverige. Föremål för framtida forskning kan därför genom att fokusera på andra typer av aktörer fylla det tomrum som denna studien lämnar. Att röra sig utanför myndighetssfären kan ytterligare komplettera med kunskap om sambandet mellan path dependency och VBE. Föremål för en framtida studie kan således bli om medias bild av fenomenet VBE förändrats över tid. Hur väl förklarar institutionalism och path dependency sådana frågor när det rör sig om icke-enhetliga aktörer som media?

Avslutningsvis, den här studien har breddat förståelsen för begreppet VBE och dess definition inom svenska myndigheter. Det kan i sin tur förstärka den teoretiska grund som arbetet mot våldsbejakande extremism bygger på och i förlängningen även förstärka skyddet av vår demokrati.

8. Referenser

11 september-utredningen. (2003). *Vår beredskap efter den 11 september* (SOU 2003:32). Stockholm: Justitiedepartementet.

Andersson, R. (2017). *Samverkan i demokratins försvar: En studie om den offentliga sektorn, civilsamhället och arbetet mot våldsbejakande extremism* (Förvaltningshögskolans rapporter / Göteborgs universitet, 142).

Ansvar och engagemang - en nationell strategi mot terrorism (Skr. 2011/12:73). Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtad från Regeringens webbplats:

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2012/02/skr.-20111273/>

Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism (2014/15:144). Stockholm: Kulturdepartementet. Hämtad från Regeringens webbplats:

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2015/08/skr.-201415144/>

Cambridge Dictionary. (2020). *Policy*. Hämtad 2020-05-11 från

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/policy>

Carlsson, C., & Institutet för framtidsstudier. (2016). *Att lämna våldsbejakande extremism : En kunskapsöversikt* (Forskningsrapport / Institutet för framtidsstudier ; 2016:1). Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Ebbinghaus, B. (2005). *Can Path Dependence Explain Institutional Change? Two Approaches Applied to Welfare State Reform*. Max - Planck - Institut Für Gesellschaftsforschung. Discussion Papers, N/a.

Eriksson-Zetterquist, U. (2009). *Institutionell teori : Idéer, moden, förändring* (1. uppl. ed.).

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan : Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (Femte upplagan ed.).

Flyghed, Janne ur Banakar, Reza, Karl Dahlstrand, Lotti Ryberg-Welander, and Håkan Hydén. *Festskrift till Håkan Hydén*. 2018. Print.

Förebygga, Förhindra, Försvåra – Den svenska strategin mot terrorism (2014/15:146). Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtad från Regeringens webbplats: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2015/08/forebygga-forhindra-och-forsvara--den-svenska-strategin-mot-terrorism/>

Hall, Peter. (1993). *Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain*. *Comparative Politics*, 25(3), 275-296.

Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (2011/12:44). Stockholm: Kulturdepartementet. Hämtad från Regeringens webbplats: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2011/12/skr.-20111244/>

Hathaway, Oa. *Path Dependence in the Law: The Course and Pattern of Legal Change in a Common Law System*. *Iowa Law Review* 86.2 (2001): 601-65. Web.

Högskolan Dalarna (2017). *Att lägga rälsen medan man kör. En utvärdering av kunskapskusens arbete i fyra pilotkommuner – Örebro, Göteborg, Borlänge och Stockholm*. Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna (IKUD) Rapport nr 3 2017.

The European Union Counter-Terrorism Strategy (14469/4/05 REV 4). Bryssel: Europeiska unionens råd. Hämtad från Europeiska Unionens webbplats: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>

Intervju Elisabet Modée (se bilaga II)

Intervju Zan Jankovski (se bilaga III)

Jepperson, Ronald L (1991). *Institutions, Institutional Effects, and Institutionalism*. Ur DiMaggio, Paul, and Walter Powell. *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. *Politix* 40: 113-54. Web.

Kilp, Alar. (2011). *The ontology and epistemology of extremism*. *Estonian National Defence College Proceedings*. 14. 9–25.

Lag (2003:148) om straff för terroristbrott (2003:148). Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtad från Riksdagens webbplats: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003148-om-straft-for-terroristbrott_sfs-2003-148

Lag (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet (2010:299). Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtad från Riksdagens webbplats: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2010299-om-straft-for-offentlig-uppmaning_sfs-2010-299

March, J., Simon, H., & Guetzkow, H. (1993). *Organizations* (2.nd ed.). Oxford: Blackwell Business.

Mattsson, Christer. (2019). *Policing Violent Extremism: How the Global War on Terror Meandered Into Local Municipal Policies in Sweden*. SAGE Open. 9. 215824401983746. 10.1177/2158244019837462.

Nationellt ansvar och internationellt engagemang - En nationell strategi för att möta hotet från terrorismen (Skr 2007/08:64). Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtad från Regeringens webbplats: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2008/02/skr.-20070864/>

Neumann, Peter R. (2015). *Victims, perpetrators, assets: The narratives of Islamic State defectors*. London: The International Centre for the Study of Radicalization and Political Violence

Premfors, R. (1999). *Sveriges demokratisering ett historisk-institutionalistiskt perspektiv* (SCORE rapportserie, 1999:3). Stockholm: Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor, Stockholms universitet (Stockholm Center for Organizational Research, Stockholm University).

Pierson, Paul. (1997). *Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics*. *American Political Science Review* 94.2 (2): 251-267. Web.

Radikaliseringsbild: NYPD (2007) *Radicalisation in the West: The Homegrown Threat*. New York

Ranstorp, M., Gustafsson, L., & Hyllengren, P. (2015). *Förebyggande av våldsbejakande extremism på lokal nivå: Exempel och lärdomar från Sverige och Europa*. Stockholm. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-5544>

Säkerhetspolisen. (2004). *SÄPO – Verksamhetsåret 2003*. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen. (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. (2012). *Säkerhetspolisen 2011*. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen. (2016). *Säkerhetspolisen 2015*. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen. (2019). *Säkerhetspolisen 2018*. Stockholm: Säkerhetspolisen

SÄPO/Rikskrim-kommittén. (2000). *Den centrala polisen* (SOU 2000:25). Stockholm: Justitiedepartementet.

Simon H.A. (1990) *Bounded Rationality*. In: Eatwell J., Milgate M., Newman P. (eds) *Utility and Probability*. The New Palgrave. Palgrave Macmillan, London

Skolverket. (2020). Våldsbejakande extremism. Hämtad 2020-05-15 från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/valdsbejakande-extremism>

Socialstyrelsen. (2020). Socialtjänstens arbete mot våldsbejakande extremism. Hämtad 2020-05-15 från <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/valdsbejakande-extremism/>

Statskontoret. (2018). *Utvärdering av regeringens åtgärder mot våldsbejakande extremism 2014-2017* (2018:29). Hämtad från <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201829.pdf>

Tilly, C. (2011). *Why and How History Matters*. The Oxford Handbook of Political Science, The Oxford Handbook of Political Science.

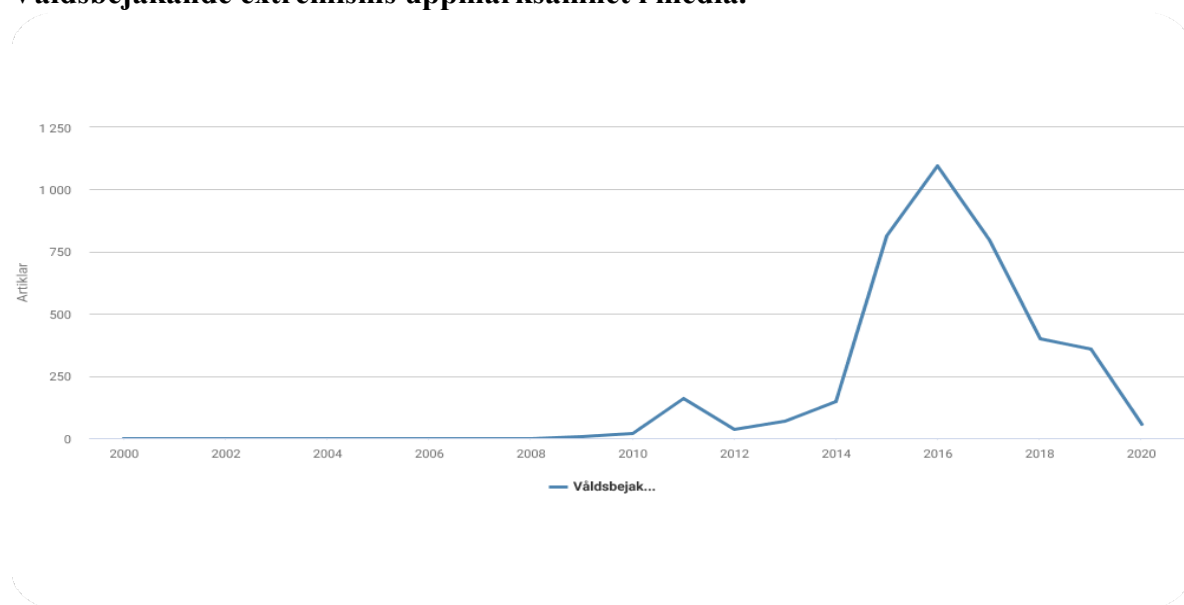
Utvärdering av regeringens åtgärder mot våldsbejakande extremism 2014-2017. Statskontoret
2018. 2018:29

Widman, E. (2020). *PM 3*. Promemoria inför kandidatuppsats, Göteborgs Universitet,
Göteborg.

9. Bilagor

Bilaga I.

Våldsbejakande extremisms uppmärksamhet i media.

Bilaga I. En sökning i mediearkivet på ”våldsbejakande extremism” resulterar i 3946 st artiklar per 28/4–2020. Vidare ser man begreppets uppmärksamhet öka i media vid tidpunkten för terrordåden 2010 och 2017.

Bilaga II.

Intervjuguide: Elisabet Modée

Position: Ansvarig för de förebyggande insatserna mot våldsbejakande extremism på Regeringskansliet.

Datum för intervjun: 2020-05-19.

Frågor:

- Hur resonerade man när man beslutade den nuvarande definitionen av våldsbejakande extremism?
- Hur skulle du säga att begreppet och dess innebörd har förändrats över tid?
- Hur ser du på den kritik/diskussion gällande vaghet som lyfts angående definitionen? Exempelvis Flyghed (2018), Carlsson (2016), Frisk m.fl. (2017)
- Hur ser du på möjligheterna att revidera definitionen eller formuleringen?

Bilaga III.

Intervjuguide: Zan Jankovski³

Position: Samordnare mot våldsbejakande extremism i Göteborgs Stad.

Datum för intervjun: 2020-03-16.

Frågor:

- Hur skulle ni jämföra att göra ett avhopp från Vit makt-miljön kontra våldsbejakande islamistisk extremism?
- Hur skiljer sig avhopparverksamheten från er sida åt mellan Vit makt och våldsbejakande islamistisk extremism?
- Hur bedömer ni om avhopp och avhopparverksamheten är lyckad?
- Vad tycker ni saknas i det nuvarande arbetet mot VBE?
  - Vilken typ av studie/undersökning efterfrågar ni, vad finns det för kunskapsluckor?

---

³ Intervjun var en sonderande informantintervju för att diskutera idéer inför en studie om VBE. Intervjun skedde tidigt i arbetet och handlade till stor del om avhopparverksamhet rörande VBE, då det var syftet för studien till en början, innan det ändrades till nuvarande syfte.